

תא"ל במילואים מוטקה ציפורי זכרו לברכה - מלוחמי הארץ ומגניה

תא"ל במילואים מרדכי (מוטקה) ציפורי ז"ל (15 בספטמבר 1924 - 29 במאי 2017) מראשוני חיל השריון, החל את דרכו כנער בארגון הצבאי לאומי (אצ"ל) בתקופת המנדט הבריטי, שימש בשלל תפקידי פיקוד, הדרכה ומטה בשריון, ובתוך כך מפקד חטיבה 14 במלחמת ששת הימים שנודע בקרב המופתי לכיבוש מתחמי אום-כתף בסיני במלחמת ששת הימים. במלחמת יום הכיפורים ציפורי שימש קצין השריון הראשי שטיפל בשיקום החיל תוך כדי הלחימה ובתוך כך בארגון צוותים, טנקים וציוד וצירופם ללחימה. לאחר שחרורו מצה"ל שימש גם חבר הכנסת, שר התקשורת, סגן שר הביטחון ומנכ"ל המוסד לביטוח לאומי.

ליקט וערך אל"ם (במיל") שאול נגר

תא"ל מוטקה ציפורי בעת שירותו בצה"ל

מוטקה ציפורי זכרו לברכה, היה בין שלל תפקידיו, מפקד שריון אמיץ ונועז. דמותו של מוטקה ציפורי המאובק בקרב אום-כתף, עומד לפני חייליו בראש חטיבה 14 המשורינת - שפרצה לסיני במלחמת ששת הימים - התנוססה שנים בקומת התערוכות של יד לשריון. הוא התגייס לצה"ל במהלך מלחמת העצמאות, מיד עם שובו מקניה, לשם הגלו אותו הבריטים כחבר אצ"ל יחד עם עוד רבים. הצטרף לשריון בראשית דרכו ושימש בשלל תפקידי פיקוד, הדרכה ומטה. בין השאר היה ראש מחלקת תורת חש"ן (תח"ש), סגן מפקד גייסות השריון ועוזר ראש אגף המטה במטכ"ל.

מוטקה ציפורי, מפקד חטיבה 14 במלחמת ששת הימים

מוטקה היה איש הארץ הזאת, מלוחמי הארץ ומגניה, ואת מיטב שנותיו הקדיש למאבק על הקמת המדינה והגנתה. דומה שאופיו שורטט "בקו ישר", כשם ספרו האוטוביוגרפי שפרסם בשנת 1997. היושר האישי המופתי, העצמאות המחשבתית, והאמונה בצדקת הדרך - כל אלה היו למאפיינים הבולטים של מוטקה ציפורי בכל תפקידיו בצה"ל ולאחר מכן.

מוטקה ציפורי היה בין השאר גם מפקד קורס קציני השריון (בשנים 1960-1961) ובלט בכישרונו לחנך את הקצינים הצעירים ולהקנות להם את אהבת הארץ, ולראשונה הנהיג סיורים של החניכים לאורך כל גבולות המדינה, לראות מקרוב וללמוד מהי אותה ארץ הנקראת מולדת ושעליה הם נדרשים להגן. הלווייתו של מוטקה ציפורי ז"ל התקיימה ביום 30 במאי 2017, בחלקת לוחמי אצל בבית העלמין סגולה בפתח תקווה, בהשתתפות שר התקשורת מר איוב קרא, חבר הכנסת בני בגין, שרי הביטחון בעבר מר משה ארנס והאלוף (במיל') איציק מרדכי, המשנה למנכ"ל משרד הביטחון תא"ל (במיל') רוני מורנו, מפקדים ולוחמי שריון בעבר ובהווה ובהם קצין השריון הראשי תא"ל גיא חסון, מנכ"ל עמותת יד לשריון תא"ל (במיל') חנן ברנשטיין, התא"לים איתן קינן ובני טרן, יו"ר ארגון "צוות" תא"ל (במיל') מוטי בר-דגן, מנכ"ל ארגון "צוות" תא"ל (במיל') דן נדיב, בני המשפחה וחברים.

דברי שר התקשורת מר איוב קרא

מוטקה היקר, אני זוכר את עצמי כקצין צעיר רואה אותך בלבנון יחד עם ראש הממשלה המנוח מנחם בגין.

זה הממשק הראשון שראיתי אותך. המשכתי את דרכי בתוך הליכוד, הייתי מצעירי הליכוד כאשר היית סגן שר הביטחון ושר התקשורת ומנכ"ל הביטחון הלאומי. היית בעיניי מופת וסמל, עם רביים מאנשיי האצ"ל.

בעצם התווית את דרכי האישית. יש לנו הרבה דברים משותפים, גם קריירה ביטחונית, גם ויכוחים קשים על האמת ועל הדרך, וגם מאבקים ויושרה. אני זוכר את הקונפליקט בתקופת לבנון, עד שהגיע שר הביטחון מישה ארנס, אני זוכר כמה מחלוקות היו, ואתה הלכת עם האמת שלך עד הסוף.

אתה שייך לדור הנפילים שהתוו לנו את הדרך, סימנו לנו את המטרות ואנחנו ממשיכים את דרכם. נאבקתי גם אני על האמת שלי. הייתי בראש הקוראים לא לוותר על גוש קטיף, ושלחו אותי הביתה בגלל האמת. אבל להבדיל מהתקופה שלך, החברים שלי ידעו להחזיר אותי על כפים, כי ידעו שאני צודק.

ראיתי אותך מסתובב בקרב העדה הנפלאה והאצילה שלנו, העדה הדרוזית. כמעט שלא היה עובר שבוע שלא היית מבקר חברים מהעדה, שנקשרו בנפשם אליך והעריצו אותך. חלקם הגדול כבר איננו ואנחנו ממשיכים את דרכם. ביקשו ממנו היום חברים מהעדה, המכירים אותך ונמצאים כאן, להספיד אותך, אך אני רוצה לומר לך בשמם תודה -

תודה על כל מה שעשית, על כל מה שתרמת מענם, במיוחד בתקופת היותך שר התקשורת ומנכ"ל הביטוח הלאומי. אנחנו זוכרים גם, כמו שכתוב בספרך, את הרגע החשוב שבו היה לך חלק מרכזי בקבלת ההחלטה על הפצצת הכור הגרעיני בעיראק. אף אחד לא יודע אבל היית חזק בקבלת ההחלטה הזו שבעצם הביאה גם לניצחון של הליכוד, ויותר חשוב - לביטחון מדינת ישראל. מוטקה אני רוצה להצדיע לך. אנחנו נמשיך לזכור אותך, המפקד, אותך ואת כל בני הדור שלך, דור אנשי האצ"ל יישארו אחד אחד דור של נפילים, דור שאין כמוהו. יהא זכרך ברוך.

שר התקשורת מר איוב קרא, סופד למוטקה ציפורי

דברי קצין השריון הראשי תא"ל גיא חסון

משפחת ציפורי היקרה, הילדים – יהודית, שלומי, גידי ונועם, בת הזוג אהובה, הנכדים, הנינים, מפקדי חיל השריון בעבר ובהווה, מנכ"ל עמותת יד לשריון וחברי העמותה, יו"ר ארגון "צוות", אורחים נכבדים, מכובדי כולם.

אנו ניצבים כאן יחד, משפחת ציפורי, חברים, מכרים, חברים לנשק, ללוות אותך מוטקה בדרכך האחרונה. אתה מוטקה התחלת את דרכך כלוחם בארגון האצ"ל בהיותך בין חמש עשרה, וגורלך שזור בגורל העם הזה. מעטים הם האנשים, הלוחמים, שגורלם שזור עמוק בגורל העם. זהו רגע בו הרגשות מתערבבים - רגשות הצער והכאב על אובדן אבא, סבא, מפקד, חבר, איש ציבור שיהיה חסר כל כך מעכשיו ולעולם. רגשות של צער המתערבבים עם רגשות גאווה - גאווה על מי שאתה, על מי שהיית עבורנו, עבור כולנו, עבור משפחתך ועבור עם ישראל. אותו נער בין 15 שקשר את גורלו עם גורל עמו, בהחלטה להתגייס לשורות האצ"ל ולהיות חלק משמעותי במלחמה לעצמאות. שם גם זכית להכיר את רעייתך טובה, זיכרונה לברכה, השותפה שלך למסע החיים.

אתה, מוטקה, נימנה עם אותם גיבורים רבים אשר פיקדו על יחידות מפוארות בחיל השריון, וראו בשליחות דרך חיים. אתה נימנה עם אלה שבחרו לתרום למדינת ישראל גם בשירות הציבורי. בדומה למפקדים בכירים ומצליחים בצה"ל, גם אתה שירת בחיל השריון. היית לוחם ומפקד שצמח מין השורות. לחמת במלחמת העצמאות, במלחמת ששת הימים ועד קצין השריון הראשי במלחמת יום הכיפורים ואף מעבר לכך. בימים אלה ממש, אנו מציינים יובל למלחמת ששת הימים - מלחמה שבה היית באחד מתפקידי השיא שלך. הובלת בתפקיד מפקד חטיבת השריון 14 את הכוחות בקרבות הרואיים בסיני תחת אוגדת שרון. פיקדת על החטיבה בקרב המורכב במתחם אבו-עגילה ואום כתף. לחמת בראש

הכוח, תחת אש מצרית מסיבית ותנאי לחימה מדבריים קשים. הנהגת את חטיבה 14 לאחד הניצחונות הנלמדים ביותר במורשת חיל השריון ובצה"ל בכלל.

מוטקה, לא זכיתי להכיר אותך באופן אישי. תחושתי היא שהחמצתי, החמצתי הזדמנות להכיר אדם ומפקד, איש מקצוע למופת, אדם ישר וכן, אדם בעל תחושת אחריות לאומית שלא חשש לומר את עמדותיו עד יומו האחרון. ובכל זאת, אם הייתי יכול לפגוש אותך רק לכמה רגעים הייתי מבקש לדעת יותר על אומץ לב תחת אש, על האומץ לחזור שוב ושוב לשדה הקרב, על האומץ לקבל החלטות, על האומץ לטעות. הייתי מבקש ללמוד ממך איך מפתחים אומץ לב אזרחי ולומר את אשר על ליבך? איך מחנכים דורות של לוחמים לשליחות, לאהבת הארץ, לאהבת האדם, למנהיגות?

ובאופן אישי, נותרה לי עוד שאלה אחת. אולי המורכבת והקשה מכולן, איך משלבים בין קריירה צבאית, ביטחונית וציבורית כה מורכבת ומחייבת, עם משפחה? אך בשונה מהשאלות האחרות אני חושב לזו יש לי תשובה. תשובה המתבססת על השירות המבצעי שלי. אי אפשר לשרת את המדינה במסירות כה גבוהה ולאורך זמן ללא משפחה מגויסת. בת זוג איתנה המחליטה להיות שותפה ולהתמודד עם אתגרים לא פשוטים, וילדים המבינים את גודל האחריות, והאמת... לא מכירים משהו אחר. זו משפחה המאמינה בצורך השליחות. לעיתים שליחות המשאירה לנו מעט מדי מהאבא, מהבעל מהסבא, מהדוד, מהחבר. אתם - משפחת ציפורי - ראויים להערכה רבה על הדרך המשותפת לצידו של מוטקה.

בשם חיל השריון ובשם צה"ל כולו, אני מצדיע לך היום, תת-אלוף במילואים מוטקה ציפורי ולמשפחתך היקרה, על ההחלטה להיות חלק משמעותי בהגנת העם והארץ. השארת מורשת מפוארת ותרמת תרומה ישירה להגנת העם והארץ. אנו מתחייבים לספר אותה וללמוד אותה. בזכות שכמותך אנו מרגישים גאווה להיות שייכים, להיות שייכים לחיל השריון ולצה"ל, שכאלה הם מפקדיו, ולעם ישראל שכאלה הם מנהיגיו.

נוח על משכבך בשלום.
יהי זכרך ברוך.

קצין השריון הראשי תא"ל גיא חסון, סופד למוטקה ציפורי

דברי חבר הכנסת בני בגין

משפחת ציפורי היקרה, קשה להוסיף על הדברים שהשמיעו הדוברים לפניי.

אספר כי ראיתי את מוטקה לראשונה לפני יותר מ-70 שנה, בהיותי בן 7-8. ראיתי את תמונתו בספר הרפתקאות דמיוני, שמו "ארוכה הדרך לחירות" שכתב יעקב מרידור. מתחת לתמונה הקטנה נרשמו מילים ספורות באותיות קטנות "החפץ הטוב ביותר במחנה הגולים באפריקה". והנה מתוך תעתועי המוח והנפש חזרה אל"י התמונה הזו של מוטקה עת הודיעה לי בתו של יעקב מרידור, שחיכתה בבית בזמן שאביה היה שם, והיא סיפרה לי על מותו של מוטקה.

אלה המילים שעלו במוחי וכך אמרתי לה: "החפץ הטוב ביותר במחנה הגולים באפריקה", מקץ קרוב ל-70 שנה.

מה דרוש לו לחפץ הטוב מלבד כלי עבודה פשוטים? דרושה לו נחישות, דרושה לו סבלנות, דרושה לו הכרה בחשיבות הפעולה היומיומית - זרת אחר זרת, אמה אחר אמה; דרושה לו כמובן היכולת, כבר עם תחילת החפירה, לראות בדמיונו את האור בקצה המנהרה במלוא משמעות המילה.

כך כמובן גם היה כאן, בפתח תקווה, כשהיה בגיל 15, כשעוד לא היה כאן כלום, ראה מוטקה את האור בקצה המנהרה, והוא תרם כה רבות להופעתו במלחמתו במחתרת. עם אותה נחישות ובאותה נכונות לפעול באומץ ולהיאבק, בתוספת מקצוענות שרכש עם השנים, קורס אחר קורס, פיקוד אחר פיקוד, כפי שהתבטא גם בניצחון שהשיג בקרבות מלחמת ששת הימים באום כתף כאשר פיקד על חטיבה 14.

אני חושב שאפשר לתאר את מוטקה בשלוש מילים: מוטקה היה לוחם. לוחם בלי מדים במחתרת לפני קום המדינה, עם מדים לאחר הקמתה, ושוב בלי מדים כפי שצוין וגם נכתב כאשר נאבק על שלו, נאבק על דברים שהוא חושב, שהוא יודע שהם חשובים, גם שדעתו אינה מקובלת. את הנחישות הזו ראינו גם לפני חמש שנים כשהוא בכיסא הגלגלים ושב לקניה שבאפריקה. שם במחנות בהם חפר, כשהוא מנהל את המשלחת בחיפושים אחר המנהרה שאותה חפר והוא מוליך את כולם למקום הנכון, באותה דרך פשוטה אך נחושה. כך נרשם מוטקה בתולדות עמנו וכך יזכר.

חבר הכנסת בני בגין סופד למוטקה ציפורי

היה איש וראו איננו עוד

(דברי הפרידה שקראה ענת יהלום)

היה איש וראו איננו עוד.

מוטקה ידידי, אם יורשה לי זו הפעם לכנות אותך ידידי - חבר שקיבלתי בירושה מאבי, יוסקה יהלום ז"ל. וזו, הברוכה שבירושות. תמיד ידעתי מי הוא מרדכי ציפורי כי בביתנו בכנרת 'דיברו בו נכבדות', באיש הזה... שפיו וליבו שווים.

למרות המחלוקות הפוליטיות הייתה זו רעות-לב, נטולת פניות ונקייה מאינטרסים, של שני אנשים
אמיצים שהלכו אחרי ליבם ומצאו זה את ליבו של רעהו. הייתה זו חברות של ימים טובים וגם של שעות
קשות, קשה לבחור, ואביא רק מעט רגעים על רצף האהבה הזו...

נפצתי ברגעיה הראשונים של מלחמת יום הכיפורים, ביום 6 באוקטובר 1973 - ואני אז חיילת ומפקדת
צעירה על גדת תעלת סואץ, בחטיבת השריון 14 שאותה הקים מוטק'ה ציפורי, ובמלחמה פיקד עליה
אמנון רשף. האלוף אלברט (אברהם) מנדלר היה באותה עת מפקד האוגדה הסדירה בסיני - 252.
מוטק'ה שימש במלחמה קצין השריון הראשי במינוי חירום ואבי שימש אז ראש אגף הנוער והנח"ל, גויס
למילואים וישב 'בבור' המטכ"ל. הייתה אז תוכנית להסב לוחמי נח"ל מהיאחזויות ללוחמי שריון. למחרת
בליל 7 באוקטובר נפגשו אבי ומוטק'ה 'בבור', לאחר שאבא שלי חזר מתל השומר חיור ומודאג: "ילדתי
הובאה פצועה מסיני והיא מרחפת בין החיים למוות". מוטק'ה קם אל אבא, אחז בשתי כתפיו כאח גדול
ואמר: "יוסק'ה תביט אלי..." (כך, כמעט בפקודה) "אני איתך... אנחנו לא נחדל להאמין שהכול יסתדר".
ושניהם בולעים את הדמעות. כך, כי מוכרחים להתגבר.

המילים האלו, תחושת הרעות החוצה מחלוקות ואידיאולוגיות, היכולת לעודד ולהתגבר יהיו **לעד**
הירושה הברוכה שקיבלתי משניהם.

מוטק'ה היה מי שהחזיר מן האקדמיה אל הצבא את מפקדי, סא"ל שאול שלו ז"ל, שנפל בקרבות בסיני.
ערב אחד בא מוטק'ה לבקרני בבית החולים, כשתחת זרועו בלוק כתיבה, ובקשה לכתוב הספד על שאול.
אני דברתי והוא כתב ושנינו בכינו את השכול הנורא והכאב האיום.

ומאז היה מבקר אותי בכל ליל שישי בתל השומר. יחד היינו מדליקים נרות ושירים שירי שבת. כך במשך
שנת האשפוז הקשה, כי ידע שבשישי הוריי נוסעים לכנרת לאחיותיי וזה 'הזמן הבודד'. בתחילה היינו
שרים בשקט, כמו לוחשים תפילה. רק הוא ואני - ניגונים חסידיים מבית הורינו. אך כשהייתה עולה
מחדרי שירת ה'יבבם' היו מתקבצים אל המפתן אנשים מכל המחלקה - פצועים ובני משפחותיהם -
וקבלת השבת הפכה להיות החלק המנחם מחיי השיקום של כולנו.

איפה עוד בעולם כולו, יושב תת-אלוף במדי צבא, אחרי שבוע עבודה צבאי, ובדרך הביתה על יד מיטתה
של חיילת צעירה, ומפיל את כל המחיצות, רק כדי לשמח את ליבה השבור, ולו לכמה רגעים, וכך במשך
חודשים ארוכים.

עם חתימת הסכמי השלום בין ישראל למצרים נערכה פגישה היסטורית באל עריש, בהשתתפות הנשיא
המצרי אנואר אל סאדאת וראש ממשלת ישראל מנחם בגין. כל צד הביא אתו פצועי מלחמת הכיפורים,
ומוטק'ה, שהיה אז סגן שר הביטחון, אמר מיד: 'גם ענת אתנו, משם הבאנו אותך ולשם את חוזרת,
והפעם למפגש של שלום. כששאל הנשיא המצרי 'מה עושה בקהל אישה? הרי הזמנו לוחמים?' ענה לו:
"בצבא שלנו גם נשים משרתות בקו הראשון, והיא מפקדת צעירה שנפצעה אנושות בראשית המלחמה
מהפצצה אווירית מצרית, לכן הזמנו אותה למפגש השלום". ולרגע זהרו פניו בגאווה על המדינה שלנו,
וכהרף עין נמוגו המכאובים הרבים שליוו אותנו בימים שאחרי המלחמה.

מוטק'ה אהוב. איש ישר-דרך אתה. אמיץ לב, חכם ובקיא וצלול-דעת עד לרגע האחרון, זכיתי בכך! ו'על
הדרך' זכיתי במשפחה שלך - בילדייך - שלומי, גידי, נועם ויהודית, בטובה ואהובה שאהבך כל כך.
אתם המשפחה שלי לעולם.

לא חייל אלמוני אתה ולא שחרר אותך המוות משורותיו.

**לעולם תהיה עבורי המאור הגדול, הלפיד לפני המחנה. עד עולם אקיים את מצוותך - לא לוותר ולא
להתייאש, לדבוק בארץ ולאהבה.**

לעת פרידה, עם שובך אל האדמה שכה אהבת, "תחבק אותך אליה בנשימה חמה, אמא אדמה", כפי
שכתב יעקב רוטבליט.

נוח בשלום מפקדי וידיד ליבי, לעולם אהיה החיילת שלך.

ענת יהלום: היה איש וראו איננו עוד

אבא שלי הוא עמוד האש ההולך לפני המחנה

הבת הבכורה יהודית סופדת לאביה. (חלק א: מתוך הדברים שקראה ביום ההולדת 90 לאביה, בספטמבר 2014)

לאורו הלכנו ואנחנו ממשיכים ללכת, וזה לא תמיד קל.

להיות הכי ישר בעולם גם כשכולם נגדך, להאמין בצדקת הדרך שלך, וגם כשאתה סופג מהלומות ויודע שיש קיצורי דרך, לא להרפות...

לילדים שגדלים בבית כזה זו משימה לא קלה.

אבא הוא לא אבא של לטיפות ונשיקות, אבא הוא אבא של סיפורי תנ"ך, ואהבת הארץ הזאת ללא פשרות. הוא אבא שאיתו יצאנו לקטוף פטריות ולמדנו לזהות מיהן הרעילות; קטפנו סברס בקופסאות פח קשורות למקל ארוך, וכל אחד מאיתנו יצא איתו כשהיה ממש קטן לאיזה תרגיל צבא, ישן על שמיכה קוצנית באיזו שממה...

הוא אבא שנתן לך תחושה שיש על מי לסמוך, שעל השכל הישר שלו, בעל התובנות והידע העמוק כמעט בכל נושא - אין חילוקי דעות.

היום כשאני כבר בת 64, ויש לי מוניטין משלי, אני מוצאת את עצמי בכל מפגש עם אנשים חדשים, באיזשהו אופן גורמת לזה שכולם ידעו מי אבא שלי, כמו ילדה קטנה. אני כל כך גאה"כי אבא שלי הוא הכי בעולם"... ותמיד אני מתפלאה איך יש עוד כל כך הרבה אנשים שמכירים אותו, שנתקלו בו במהלך חייהם, שהוא הטביע עליהם חותם שלא יישכח.

לא קלים היו חייו של אבא שלנו, אך מעולם לא נשבר. בדרכו ובדוגמה האישית שנתן ונותן לנו, הוא לימד אותנו שלא נשברים. כשמאמינים בצדקת הדרך - נלחמים. לימד אותנו שאין עבודה שמביישת את בעליה, יש רק אנשים שמביישים את עבודתם.

בנסיעותיו בתפקיד לחו"ל ההי מתאכסן בבתי חברים וקרובים, מוותר על תפנוקי מלון, ומחזיר למדינה את הקצובה שקיבל, במקום לקנות לנו, ילדיו, מתנות למשל... וזו רק דוגמה אחת. תודו שבקנה מידה נורמלי הוא פשוט מטורף.

רק פעם אחת ראיתי אותו נשבר - כשאימא נפטרה. זו הייתה מהלומה נוראית לכולם, אך במיוחד לו. אמונתו שאפשר בכוח הרצון להתגבר על הכול לא הוכיחה את עצמה. נכשלה.

גם כיום, למרות הכאב והסבל הבלתי נגמרים שעוברים עליו כבר זמן רב, הוא עדיין האבא שלנו האחד והמיוחד והחכם שעדיים נלחם.

אבל הרבה פעמים בין הסדקים, אני רואה שמציץ לו מרדכי הקטן – זה שלקח על עצמו מאז היותו ילד קטן, את עול הבית על כתפיו, ושאת אימא שלו הסבתה נעמי כל כך אהב - שצריך גם הוא כיום פינוקים וחיבוקים ועידוד, ואולי הוא כבר קצת עייף מלהיות אבא כל יכול, וצריך עכשיו מכולם חיבוק אוהב וגדול... אז אנחנו כאן, אוהבים אותך, מעריכים, מודים ומתפללים, שתהיה איתנו עוד הרבה שנים, ושאלוהים יעזור ויהיו אלה שנים יותר קלות וכמה שיותר מאושרות. באהבה גדולה, בתך הבכורה יהודית.

(חלק ב ביום ההלוויה)

זה היה לפני שנתיים. אבא זכה בעוד שנתיים, ונלחם עד הרגע האחרון. לפני יומיים קראו לנו הרופאים ואמרו שהם מרימים ידיים. כל שהם יכולים לעשות זה לעזור לו ולהקל על סבלו. פיל היה יכול להירדם מכמות החומר שנתנו לו, אבל הוא נלחם ונלחם. היינו כולנו לידו והיו רגעים שחשבנו שזה הסוף, ופתאום הוא התנער והמשיך, ואני החזקתי לו את היד, ופתאום באיזו שנייה אחת יצאה הנשמה הטהורה מהגוף המעונה.

בתוך התקופה הזו כשהיינו בבית החולים, היו רגעים מאוד קשים, שאבא בכלל לא היה מחובר למציאות, הוא היה במקומות אחרים. בשבת לפני שבועיים הוא פתח פתאום את העיניים, בקול צלול, ברור וממוקד עשה פרידה מאיתנו. הוא עשה רשימה של הילדים והנכדים, מנה כל ילד וכול נכד, כל אחד עם התכונות והמאפיינים שלו, את הכלות והחתן, את ההורים של הכלות והחתן. על כל אחד הוא אמר משהו אופייני בבהירות מדהימה. ואז הוא ביקש שנקרב אותו לחלון של בית החולים, הסתכל החוצה ואמר לנו: "אני רואה את מישור החוף, את החרמון והגולן, את הכנרת ועמק הירדן". והוא ראה אותם, אני בטוחה שהוא ראה אותם. הנשמה שלו ריחפה שם למעלה וטיילה במרחבי הארץ.

וכך הוא נפרד משני הדברים שהכי אהב, מהמשפחה שלו ומהארץ האהובה הזו, שבין רגביה ייטמן. להתראות אבא.

הבת יהודית סופדת לאביה

שלומי ציפורי, בנו של מוטק'ה, סופד לאביו

בהקדמה לספרו "בקו ישר" שנכתב לפני כעשרים שנה, נתן אבי ביטוי לתפיסת עולמו המשולבת בסיפור חייו, והביע חששותיו לעתיד עם ישראל וארץ ישראל. ברשותכם אצטט מדברים אלה, הרלבנטיים גם כיום:

"בספר זה רציתי להצביע על הליכים בחברה הישראלית, ובמיוחד בצה"ל ובמערכות הפוליטיות. הליכים ושיטות עבודה אשר היו, לעתים, נטולי יושר אישי או ציבורי ואשר הביאו אסונות על עמנו וארצנו. שילמנו בגללם מחיר יקר של דמים ודם, מחיר קשה ומכאיב אשר ניתן למנוע. כי ללא יושר ואומץ לב אזרחי של העוסקים במלאכה, התעמתות עם הבעיות - הקשות ככל אשר יהיו - אני צופה עתיד קשה לעמנו ולארצנו..."

את הספר הזה כתבתי ללא תסכול וללא חרטה על דרך חיי. היו לי הישגים וגם כישלונות. מכשולים רבים עמדו בדרכי, התמודדתי איתם ואף יכולתי להם. לדאבוני, לא ניתן לי למצות את יכולתי עד תום: לא בתחום הצבאי ולא בתחום הפוליטי. מסתבר כי זהו המחיר שאותו היה עליי לשלם עבור דרך חיים של עקרונות, יושר ומוסר. כאשר נחסמה דרכי בצה"ל, וגם כאשר נחסמה דרכי בכנסת ובממשלה, המשכתי בדרכי שלי להיאבק על אמיתויות שבהן האמנתי.

פרשת חיי שזורה במערכות העבודה, הצבא, המשפחה ועסקי הציבור. פרשה המשתרעת על פני 60 שנה. 60 שנה של לחימה על אמת, יושר ומוסר. תקוותי - כי ניתן יהיה להפיק מספר זה, מסיפורי האישי, כמה לקחים חיוביים. סיפור חיי הוא גם סיפורה של תקופה שבה נטלתי חלק, ביחד עם רבים וטובים, ולעתים אף תרמתי לעיצובה.

ראשיתן של נתיבות חיי, במשפחה דלה החיה חיי עוני ומחסור, ואני נער בן 12.5 הנרתם לכל עבודה על מנת לסייע בפרנסת הבית. כך יצאתי לדרכי, מצויד בהשכלה עממית-מסורתית, והחלתי את מלחמת הקיום והמלחמה להקמת מדינת ישראל והגנתה. הייתה לי הזכות ליטול חלק במלחמה נגד השלטון הבריטי ובמערכה להקמת המדינה וההגנה עליה. השתתפתי בכל המלחמות, ובהמשך תרמתי במיטב יכולתי לכלכלת המדינה ולשיפור רווחת החיים של אזרחיה, בתפקידי כסגן שר הביטחון, כשר התקשורת, וכמנכ"ל המוסד לביטוח לאומי.

בכל התפקידים שאותם מילאתי לא גבה ליבי ושמרתי תמיד על יושרי ועל הערכים המוסריים שהם בסיס אמונתי. התמודדתי עם כל המכשולים והפיתויים אשר נקרו לפניי, לא נרתעתי מללחום ולהתריע על ההתדרדרות המוסרית של השלטון, ועל גרירת עמנו למלחמות לא לנו. כל זאת, מבלי לטיח, לחשוף תמיד את האמת ללא מורא, ללא משוא פנים.

בן 60 הייתי כאשר הורחקתי, בדרך גסה, ממפעל החיים הפוליטי על ידי "חבריי" לתנועה. זאת, על כי דיברתי אמת ועל שניהלתי מאבק בלתי מתפשר למניעתה של שפיכות דם בנינו לריק, ועל סירובי לתת גיבוי לטיוח ולמרמה - אשר גבו מאתנו מחיר כבד בדם, בפילוג העם וצה"ל, וגרמו נזקים חברתיים, כלכליים ומדיניים.

אני מקווה ומאמין כי מסלול חיי יכול להיות מעין מורה דרך לאחרים. בטוחני כי רק בדרך זו - של אמת ויושר - יש עתיד ליחיד, לחברה ולעם ישראל"

אני מתנצל אבא על כך שאני מאריך בדבריי למרות שתמיד אמרת לי שנאומים והספדים צריכים להיות קצרים.

מעגל חייו של אבי היה רצוף מאבקים מלאי עשייה וסיפוק. כאן, ממש בסגולה, התחלת אבא את המאבק הראשון שלך, מאבק הקיום. כאשר ממש כאן על הגבעה הצמודה לבית העלמין, כילד בן 10 התחלת, אבא, לעבוד בפרדסים של משפחת ברוורמן, ואחר כך במחצבה במגדל צדק ובבית החרושת יכין, ובכל עבודה שהייתה יכולה לסייע לכלכלת הבית.

מכאן, מפתח תקווה, יצאת למבצעים של האצ"ל, להשתלטות על תחנת השידור ברמאללה, לתקיפת משטרת קלקליה ולפעולות נוספות. כאן חיית במסתור בפרדסים בתקופת הסזון, כאן גם נעצרת לאחר אחת הפעולות והוגלית למחנות המעצר באפריקה, שם היית עצור במשך יותר מארבע שנים, ויום לאחר חזרתך התגייסת לצה"ל בו שירת עוד 30 שנה.

כאן הקמת את ביתך הראשון לאחר נישואיך, כאן גם נולדו שלושה מתוך ארבעת ילדיך.

כאן גם רכשת את החברים הקרובים שלך, מיעוטם בחיים, ורובם קבורים כאן.

כאן, בסירקין הסמוכה, פיקדת בגאווה על קורס קציני החי"ר של בה"ד 1 - עוד פרק מפואר בעברך, בו חינכת והסמכת מאות קצינים, ביניהם כאלה שהגיעו לצמרת צה"ל ולתפקידים בכירים ביותר; כאן קבורים הוריך אבא, אחיך דב שנפטר בצעירותו, כאן קבורים הורי אימי - רעייתך והוריה.

כאן מסתיים המאבק האחרון שלך אבא.

עד נשמת אפך האחרונה נלחמת, אבא, בנחישות ובעקשנות, בניגוד לכל הסיכויים וההערכות המוקדמות של הרופאים על מותך הקרב. שרדת במשך חודש במהלכו היית בדעה צלולה, כמעט עד היום האחרון, והסכמת לעבור כל ניתוח, כל בדיקה פולשנית שתיתן לך סיכוי להמשיך ולחיות, בניסיון לנצח את החיידק שתקף אותך.

מה שהכניע אותך בסוף זה חיידק אלים.

אבא שלי לא ניצח את המוות אבל הוא נלחם עד הסוף. כמו שאמר לי לא פעם: צריך להיאבק למען דברים שאתה מאמין ורוצה בהם, גם כשזה נגד כל הסיכויים.

אבא ידע שהסוף קרב, ראיתי את זה בעיניו, אך ראיתי גם את הגאווה והסיפוק על מה שהשיג בחייו, בעיקר היה גאה במשפחה שהקים.

במשפחה הגדולה והמלוכדת שהותרת אחריך, אבא - ניצחת את המוות.

נוח בשלום על משכבך וימתקו לך רגבי עפר מולדתך שכה אהבת.

הבן שלומי ציפורי סופד לאביו

דברי הבן גידי

וַיְהִי, הַמָּה הַלְכִים הַלּוֹךְ וְדַבֵּר, וְהִנֵּה רֶכֶב-אֵשׁ וְסוּסֵי אֵשׁ, וַיִּפְרְדּוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם; וַיַּעַל, אֱלֹהֵינוּ, בְּסַעֲרָה, הַשָּׁמַיִם. וַאֲלִישַׁע רָאָה, וְהוּא מְצַעֵק אָבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפְרָשָׁיו, וְלֹא רָאָהוּ, עוֹד; (מתוך מלכים ב' פרק ב).

אבא נהג לומר "טוב יום מותו של אדם מיום היוולדו, שכן כאשר אדם נולד הוא לא יותר מסך כול הציפיות והאהבה של הוריו, אך כאשר מגיע תורו לתת דין וחשבון לפני בוראו - ספר חייו מלא וגדוש וספרו של אבי עולה על גדותיו, ויכולנו לעמוד כאן שעות ולדבר עליו ולא לסיים, אז אבקש לומר רק כמה מילים. **ראשית** ברצוני לקרוא לכם את אשר אמר לנו אבא ביום הולדתו ה-90, ואני חושב שהם מסמלים יותר מהכול את מי שהוא היה:

"אם אתחיל בסיפורים נצטרך הרבה סבלנות והמון זמן, אבל ישנם כמה דברים שניתן לומר במסגרת הזמן הנתונה לנו.

נולדתי בארץ ישראל שהיו בה פחות מ-100,000 יהודים לפני 90 שנה. יש כמה נכסים שרוכשים בחיים ואני מקווה שאת חלקם הנחלת גם לכם, ילדיי ונכדיי, למדתי עם מורים נהדרים אוהבי יהדות ואוהבי אדם, כאלה שיכלו והאמינו בהבטחה האלוהית שבארץ ישראל תקום מדינה יהודית לעם ישראל.

אין בהיסטוריה דוגמה לעם, כדוגמת העם היהודי. עברנו גלויות ומלחמות, והעם היהודי שורד ופורח וממשיך לתרום לא רק לעצמו אלא גם לכול אומות העולם.

אני זכיתי להיוולד בדור שעבר את כול החוויה הזאת, וכססבא שלי הגיע לארץ היו כאן אולי 50,000 יהודים.

כאשר התחילו הפוגרומים ברוסיה החליטו של אחים של סבי לעלות לארץ, ולאחר שפרץ פוגרום נוסף הגיע גם הסבא שלי למסקנה שצריך לעלות לארץ. הוא עשה את זה בדרך של תלאות עד שהגיע לכאן ב-1910 והתיישב עם משפחתו בפתח תקווה.

חמש שנים אחר כך נפטר סבי והשאיר אלמנה עם חמישה ילדים, בתנאים שאתם פשוט לא יכולים לתאר לעצמכם.

אז תראו איזה זכות היית לי להיוולד במקום שכזה, ולעבור את כול התלאות וכול המלחמות ולהגיע לכאן. הדבר החשוב ביותר שעליכם לזכור הוא: "**כשיש אמונה - ניתן להשיג כול דבר**", ואני מאמין שעם ישראל לא יעלה מכאן אף פעם.

עברתי תקופות קשות בעצמי ואף פעם לא איבדתי את האמונה בנצח ישראל, ואם אמונה זאת תישאר גם אצלכם - יהיו לנו כאן חיים טובים. אל תאבדו את האמונה בעצמכם ובעמנו, עתידנו הוא כאן בארץ ובה נחייה לדורות.
אני מאחל לכם שתזכו לומר "זוהי חוכמת החיים של סבא שלנו שהגיע לגיל 90 ויותר, ואנחנו הולכים בדרכו."

עד כאן מילותיו של אבא, ועוד קצת משלי:

אבא נורא אהב לשיר, וכבר בחוברת שהכנו ליום הולדתו ה-90 דימיתי את חייו להמנון בית"ר של ז'בוטינסקי:

הדר - הבית הדל ממנו יצא אבא לא מנע ממנו להיות "בן - שר" בכול אשר עשה. אבל גם בהיותו גנרל ושר - הוא לא שכח מה שאמר לנו דרך שירו של רודיארד קיפלינג: "אם לכול איש ואיש תיתן משקל וערך ואף לא לאחד משקל שהוא מוגזם", אבא ידע להתייחס בכבוד לכול אדם באשר הוא אדם ולא משנה מה תפקידו, דרגתו ומעמדו, והוא גם ידע לשמור "על חן פשטות בן עם".

מעל לכול אבל התאימה לאבא השורה מהמנון בית"ר "**כי שקט הוא רפשי**". אבא פשוט לא ידע לשתוק, ותמיד, אבל תמיד אמר את אשר על ליבו ללא כול מורא וללא משוא פנים ומבלי לחשוב על ההשלכות האישיות של מה שהוא יגיד. הוא סיפר לי כיצד חברו הטוב אלברט מנדלר היה אומר לו: "מוטקה תעזוב, מה זה יעזור לך", ואבא היה עונה: "אני לא אשתוק להם".

אבל אולי התאימה לו השורה מהמנון הלח"י "**משורה ישחרר רק המוות**", כי אבא היה משרת של מדינת ישראל עד יומו האחרון, ובכול מעשיו היו טובתה ועתידה של המדינה בראש מעייניו.

בשורה תחתונה, אני חושב אבל שהציטוט המתאים ביותר לאבא בא דווקא מ"שיר החמור" של "התרנגולים" שכתב דן אלמגור: "בני אדם כאן חיים במנוחה, רק בזכות חמורים שכמותך", שעשו הכול למען אחרים מבלי לבקש תמורה - כמה משונה באווירת "המגיע לי" השלטת כיום.

חשבתי לשפוך היום את מררתי וכעסי על כול מה שעשו לך אבא, ועל כול מה שלא נתנו לך לעשות - "לא למענך אלא למען המדינה" - ואני יודע בוודאות גמורה שמדינת ישראל הייתה נראית כיום אחרת, אם היה - למי שצריך היה להחליט - חצי או רבע מהאומץ האזרחי שהיה לך, אבל כנראה זה לא המקום ולא הזמן הנכונים לכך, ואני גם די בטוח שלא היית רוצה לעשות את זה עכשיו, כאשר נעשית מפויס וסלחן יותר מבעבר, ואתה הולך בדרכך האחרונה.

במקום זה אני רוצה להודות לך אבא על מה שהיית בשבילנו, בשביל אימא, בשביל העם היהודי וארץ ישראל, כי רק בזכות אנשים שכמותך יש לנו זכות קיום כאן היום, עכשיו ובעתיד.

אָבִי אָבִי רָקֵב יִשְׂרָאֵל וּפְרָשִׁיו.

גידי ציפורי

עוד כפית ועוד כפית

עו"ד אורי ציפורי, נפרד מסבו מרדכי ציפורי, לוחם האצ"ל, החופר מספר אחת במחנה המעצר בקניה, ואיש הציבור שהלך אמש לעולמו

בשבוע שעבר, אור לכ' באייר, ביקרתי את סבא בבית הרפואה. בעיקרון קראו לנו להיפרד, כביכול בפעם האחרונה (למרות שסבא, כמו לוחם אמיתי, המשיך להילחם עוד שבועיים שלמים עד שהשיב בפועל את נשמתו לבורא). כשהגעתי סבא פתח את העיניים, הוא כבר בקושי יכול היה לדבר. הוא קרא לי עם העיניים להתקרב אליו. כשהתקרבת הוא אמר לי: "לא טוב שבאת... שלא תדביק את הנינות". באותו הזמן לא הרגשתי בטוב. כל כך אופייני לסבא, גם ברגעים הכי קשים, כשכל נשימה היא מאמץ וכל אדם נורמלי רוצה לידו (כך אני מניח) את הקרובים אליו - סבא מגלה אחריות וחושב קודם כל על אחרים, על מה שנוכח לעשות לטובת הכלל, ואת עצמו מניח בצד, שלא יעשו ממנו עניין.

זה הזכיר לי את אחד הסיפורים המרכזיים בחייו של סבא, אבל גם בחיי שלי. זה היה בתקופת מעצרו בקניה, לשם הוגלה על ידי הבריטים, בעקבות פעילותו באצ"ל. במחנה המעצר ישבה קבוצה מכובדת של לוחמי אצ"ל ולח"י. אבל כמו שמבואר בחסידות - רק הגוף היהודי נמסר בגלות, לא הנשמה, הנשמה היהודית היא בת-חורין - ומיד הם החלו לחפור את דרכם החוצה. סבא שלי זכה לכינוי "החופר מספר אחד" במחנה. את מרבית זמנו בילה מתחת לאדמה. בעזרת כפית הוא חפר את דרכו, מילימטר אחר מילימטר, עשרות מטרים אל מעבר לגדר.

מתוך הסיטואציה הזו, שבה סבא מצוי כמה מטרים מתחת לאדמה, בחושך, בטחב, במחנק, כשאין שום אור בקצה המנהרה, ואף על פי כן הוא חופר, כפית ועוד כפית, מתוך אמונה וביטחון שיגיע אל היעד הנכסף, יגיח מבעד לאדמה אל הגאולה, יחזור לארץ ישראל - שאבתי אני כוח והשראה בנקודות שונות במהלך חיי. בין אם היה זה בתהליך התשובה, עת ניסיתי לפלס דרך בשממה הרוחנית המחניקה של חיים מנותקים מה' ללא יעד ותכלית, בין שהיה זה בתקופת השליחות בהרי החושך של הודו, חצי הכדור

התחתון שאין תחתון למטה ממנו, במאמץ לפלס דרך ליהודים נוספים לחזור לחיק היהדות ולארץ ישראל (שנקראת כך על שום שרצתה לעשות רצון קונה). כך גם בפעילות הציבורית כיום, במאמץ לקדם חיים ציבוריים על פי תורה, עוד כפית ועוד כפית, כאשר הפער בין המצוי לרצוי נראה כל כך גדול ולא רואים את האור בקצה המנהרה.

אבל האמת היא שהחלק היותר חסידי בסיפור טמון בעובדה שאת כל השעות האלה שסבא בילה מתחת לאדמה, הוא השקיע מתוך ידיעה שהוא לא עומד להיות מאלו שימלטו דרך המנהרה. אלא שסבא, כמו שכתבתי ברישא, ידע להניח את עצמו בצד - טובת העניין וטובת הכלל הם שעמדו לנגד עיניו. וכך, למרות שידע שהוא עתיד להישאר מאחור, הוא תפס את גודל השעה והבין שהישועה הפרטית שלו איננה העניין כלל.

והקב"ה, המגביה שפלים עד מרום, לא נשאר חייב. הבריחה הצליחה, המאבק נשא פרי, המנדט הבריטי העביר את השליטה על הארץ לידי העם היהודי, וסבא שוחרר בתוך כלל אסירי ציון. סבא זכה לחזור לארץ וליטול תפקידי מפתח במאורעות הגדולים שעיצבו את ההיסטוריה של עם ישראל בשבעים השנים האחרונות - מלחמת השחרור, ששת הימים, יום כיפור, המהפך ב-77, סגן שר הביטחון, שר התקשורת ומנכ"ל הביטוח הלאומי.

במהלך התשובה שלי, סבא היה זה שדאג להסביר להורים ולשאר המשפחה, שאם נפלתי לידיים של הרבי מליובאוויטש הם יכולים להיות שמחים ורגועים. לאורך כל הדרך הוא חיזק אותי בסיפורים מפתיעים שאין כאן המקום להאריך בהם. אציין רק אנקדוטה קטנה שעשתה לי סדר בהבנת סדרי העדיפויות בהשקפת עולמו.

לפני כחצי שנה, במסגרת ראיון שנערך לי במגזין החסידי "בשעה טובה", ביקש המראיין שאשאל כמה דברים את הסבא המפורסם. בין השאלות הופיעה השאלה הבאה: "אולי זו שאלה מהסוג של: את מי אתה אוהב יותר את אבא או את אמא, אבל כשמחדדים, מה חשוב לך בראש, היהדות או המדינה?" סבא, שאת כל חייו הקדיש כביכול למען המדינה, ענה בשיא הפשטות: "ברור שחשובה קודם כל היהדות. המדינה היא בסה"כ כלי כדי שהיהדות והיהודים יוכלו להתקיים".

באחד הבקרים בימים האחרונים, הוא ישב ליד חלון בית החולים והסתכל החוצה. לבתו הוא אמר: "אני רואה מכאן את כל ארץ ישראל... הנה הכנרת ורמת הגולן. הנה החרמון..."

שנזכה ויתקיים בו ובנו הפסוק: **"בלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים"** ו"הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם, בב"א (במהרה בימינו, אמן).

הנכד הבכור, עו"ד אורי ציפורי, בנו של עו"ד שלומי ציפורי, עם הסבא מוסקה

סבא מוטקה
(דברי הנכדה אסתי)

סבא מוטקה לא היה סבא שיוצאים איתו לבלות בסופ"ש, הוא גם לא היה סוג של סבא שדיבר איתך שעות בטלפון, או לקח אותך לים.

סבא מוטקה היה מסוג הסבא שבזכותו יש לנו מדינה לחיות בה.

הוא מסוג הסבא שלימד אותנו ערכים של יושר, של התנהגות בין אדם לאדם, של אמת, שוויון, ועל הצורך להילחם על מה שאתה מאמין בו. סבא מוטקה האמין במשפחה, ואנחנו כולנו גדלנו על אותם ערכים.

שמעתם, או תשמעו עוד הרבה על סבא מוטקה, מרדכי הקצין, השר, הלוחם, השריונר, האיש הישר. אבל בשבילנו הוא היה האיש שבכול מקום שאליו הגענו, סיפרו לנו איך הוא אירח זרים כמו בני משפחה, האי שהלך בדרכו עד הסוף, ואף פעם לא פקפק באמת שבה האמין.

אנחנו, הנכדים והנינים, לוקחים את האמת הזו איתנו, להעביר אותה הלאה, להילחם למען מה שאנחנו מאמינים בו, ולא משנה מה התוצאות.

ועל זה, סבא, אין לנו מילים להודות ולהוקיר לך תודה, על מה שזה אומר בשבילנו. אסתי וכל הנכדים והנינים.

הנכדה אסתי סופדת לסבא מוטקה

ילדיו של מוטקה ציפורי ליד קברו הרענן. מימין: יהודית, שלומי, גידי ונועם

מוטקה ציפורי מספר על תפקיד קצין השריון הראשי במלחמת ששת הימים
להלן הכתבה של תא"ל (במיל') מוטקה ציפורי, שפורסמה בביטאון "שריון" באוקטובר 2003:

המחתרות במנהרת הזמן

ב-19 באוקטובר 1944 פשטו שוטרים וקצינים בריטיים על מחנה המעצר הבריטי בלטרון והובילו משם באזיקים 251 צעירים, לוחמי המחתרות אצ"ל ולח"י. בשדה תעופה קטן ליד כפר סירקין הם הוצאו במטוסי חיל האוויר הבריטי לאסמרה, בירת אריתריאה, שם הוכנסו למחנה מעצר. בחלוף זמן הועברו למחנה מעצר בסודן ופעם נוספת למחנה גילגיל בקניה שם היו עצורים כשנה וחצי עד לשחרור. במהלך ארבעה וחצי שנות המעצר והגלות בוצעו כעשר בריחות מהמחנות. בין העצורים המפורסמים היו ראש הממשלה לשעבר **יצחק שמיר**, השרים **יעקב מרידור**, **חיים קורפו**, **מרדכי ציפורי** ו**שמואל תמיר**, נשיא בית המשפט העליון לשעבר **מאיר שמגר**, ונוספים שהפכו לבכירים בפוליטיקה ובדיפלומטיה הישראלית. באוקטובר 2009, במלאת 65 שנה לגירוש, יצאה משלחת בת 40 איש, שכללה 12 גולים לשעבר, ילדיהם ונכדיהם, כדי לנסות ולמצוא את מחנה המעצר בעיירה גילגיל בקניה, ואת המנהרה הסודית דרכה ברחו במאסר 1948 שישה מהעצורים בראשות יעקב מרידור. הסרט מלווה את הגולים בנסיעתם לקניה ובחיפושיהם אחרי המחנה והמנהרה, ומביא את סיפור גלות אנשי האצ"ל והלח"י באפריקה.

סרטו של בני עורי משנת 2010 מלווה קבוצה זו של לוחמי במחתרות במסעם חזרה אל מחנה המעצר בקניה, לשלם נשלחו על ידי הבריטים ב-1944. משתתפים: עזריאל לבנת, לימור לבנת, גאולה כהן, יצחק שמיר, גרשון אברמוביץ', ברוך גוטמאכר, מאיר שמגר, יעקב (כושי) בצלאל, מרדכי ציפורי, אברהם בכר, אליעזר וג'ורא שפיגל. את יצירת הסרט יזם עו"ד **שלומי ציפורי**, בנו של מרדכי ציפורי.

לצפייה בסרט (שעה ו-8 דקות), ראו כאן:

<https://www.youtube.com/watch?v=0TP0dZ2ZUjk>

כתבות אחרות

על הספר "בקו ישר" שכתב מוטקה ציפורי:

https://simania.co.il/bookdetails.php?item_id=1002

מוטקה ציפורי נפטר, 29 במאי 2017 - כתבות בעיתונות

<http://www.israelhayom.co.il/article/480271>

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4969142,00.html>

<http://www.haaretz.co.il/news/politi/.premium-1.4138580>

<http://news.walla.co.il/item/3069029>